

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Фамілярської Лариси Леонідівни
**«Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в
освітньому середовищі післядипломної освіти»**
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Основною характеристикою сучасної епохи є інформаційна парадигма розвитку. В суспільстві швидкими темпами здійснюється глобальний соціальний процес, названий інформатизацією. Домінуючим видом діяльності у сфері суспільного виробництва є збирання, накопичення, обробка, зберігання, передавання, використання, продукування інформації, здійснювані на основі сучасних засобів мікропроцесорної та обчислювальної техніки, а також різноманітних засобів інформаційної взаємодії та обміну. При цьому широка інформатизація та інтелектуалізація суспільства характеризуються небаченим розширенням фронту досліджень, спрямованих на здобування нової інформації.

Інформаційно-комунікаційна мобільність, якій присвячена дисертація Фамілярської Лариси Леонідівни, віднедавна стала предметом особливої уваги дослідників як одна з найважливіших проблем розвитку професіоналізму фахівців будь-якої сфери. Актуальність розв'язання проблеми розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога зумовлена тим, що в інформаційному суспільстві саме від педагогів залежить інтенсивність і ефективність формування інформаційної культури молоді та суспільства в цілому.

У дисертації гарно виписаний науково-методологічний апарат дослідження, матеріал викладено в чіткій логічній послідовності. У вступі ґрунтовно представлено суть проблеми, визначено об'єкт, адекватно представлено предмет, мету, гіпотезу, завдання дослідження. Мета дослідження визначена з передбаченням кінцевого результату, завдання дослідження та його етапи дають повну картину про спрямованість наукового пошуку на конкретні проміжні результати й послідовність їх одержання.

Здійснено досить повний і чіткий дефінітивний аналіз основних понять дослідження (мобільність фахівця, інформаційно-комунікаційна мобільність, розвиток педагога, освітнє середовище тощо) та їх трактування у філософській, соціологічній, психологічній і педагогічній літературі. Дисертанткою визначено основні методологічні орієнтири дослідження: ідеї суб'єктності, саморозвитку й само актуалізації особистості та ідея неперервності навчання.

Гарно описана методологія дослідження, яка базується на логічному поєднанні методологічних підходів: андрагогічного, системно-функціонального, особистісно-діяльнісного, акмеологічного.

Підтримуємо думку автора, що в умовах інформаційного суспільства педагог є не транслятором знань, а «розробником навчального середовища» і що нині найбільш актуальною є роль електронного освітнього середовища. Дослідниця пропонує досить вичерпну порівняльну характеристику традиційного та електронного освітніх середовищ і справедливо зауважує, що в освітньо-розвивальному середовищі післядипломної освіти розроблені електронні ресурси виконують роль механізму адаптації педагога до технологічних змін і одночасно є засобом організації навчальної та професійної діяльності, що дозволяє педагогам досягнути певної інформаційно-комунікаційної взаємодії в професійній спільноті.

Особливого схвалення заслуговує здійснений дисертанткою компонентно-структурний і структурно-функціональний аналіз інформаційно-комунікаційної мобільності педагога та визначення критеріально-рівневих взаємозалежностей для здійснення діагностики рівня її сформованості. Досить чітким і повним є опис характеристик критеріїв інформаційно-комунікаційної мобільності педагога.

Погоджуємось з дослідницею, що в системі післядипломної освіти доцільним є доповнення загальноприйнятої форми організації підвищення кваліфікації фахівця створенням освітньо-розвивального середовища з використанням можливостей ІКТ, взаємодією в педагогічній онлайн спільноті.

Визначаючи інформаційно-комунікаційну мобільність педагога як міжсистемну взаємодію трьох підструктур (когнітивно-особистісної, оцінно-рефлексивної та соціально-діяльнісної), дисертантка на основі анкетування та експертного оцінювання запропонувала педагогічні, соціальні та психологічні умови розвитку такої мобільності. Запропоновані умови стали важливою складовою обґрунтування моделі розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти.

Розроблена дисертанткою модель передбачає організаційне, навчальне й науково-методичне забезпечення реалізації розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога на обласному, районному чи міському рівнях шляхом залучення методичного та наукового потенціалу закладу післядипломної освіти.

Дослідниця розробила інструментарій визначення рівня розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога, в основі якого 10 стандартних методик і авторський опитувальник. Результати діагностики оброблялись методами математичної статистики, зокрема був застосований дисперсійний аналіз, а для підтвердження теоретичної моделі – факторний аналіз з використанням комп'ютерної програми SPSS.

Сильною стороною дисертації є факторний аналіз розподілів педагогів за розвитком інформаційно-комунікаційної мобільності в залежності від стажу, віку, професійної сфери діяльності, кваліфікаційної категорії і навіть місця проживання. Одержані результати стали підставою для висновку, що в системі післядипломної освіти відсутня належна підтримка розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності, а також, що рівень розвитку досліджуваної мобільності не залежить від професійних характеристик педагога.

Результати проведеного дисертанткою аналізу дозволили їй з'ясувати специфіку особистісно-професійного розвитку педагога, перевірити інформативність розробленого діагностичного інструментарію, підтвердити зв'язок саморозуміння з процесами професійної діяльності та взаємодії в

освітньому середовищі, а також запропонувати модульну програму розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога.

Запропонована дослідницею методика передбачає дотримання принципів системного розвитку особистості, наступності етапів і завдань, творчої позиції та рефлексивності. Реалізація методики була спрямована на розвиток адаптивної здатності педагога, що репрезентує його інформаційно-комунікаційну мобільність під час професійної діяльності в ІКТ-насиченому освітньому середовищі.

У третьому розділі дисертації, який є результатом проведення дослідно-експериментальної перевірки й діагностики з участю експериментальної та контрольної груп, дисертантка досить детально описала організацію навчального процесу експериментальної вибірки за модулями програми в міжкурсовий період. Незважаючи на широке розмаїття форм роботи слухачів (індивідуальна робота, онлайн взаємодія, самооцінювання, взаємооцінювання, групова робота, проектна діяльність), автору вдалось представити процес переходу навчальної діяльності педагога від режиму функціонування до режиму розвитку особистості.

На нашу думку, дисертантці вдалось досить детально описати, обґрунтувати й перевірити ефективність визначених умов розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагогів в освітньому середовищі післядипломної освіти. Дослідницею експериментально підтверджено ефективність упровадження моделі розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога.

Результати експерименту уміло й ґрунтовно проаналізовано на відповідному науковому рівні із застосуванням математичних і статистичних методів, систематизація та узагальнення одержаних даних, використання відповідних комп'ютерних програм відображають належну дослідницьку кваліфікацію дисертантки.

Наведені в дисертації факти та аргументи дозволяють зробити загальний висновок, що відповідне вдосконалення змісту, форм, методів і технологій навчання в системі післядипломної освіти з дотриманням визначених дисертанткою соціальних, психологічних і педагогічних умов і використанням сучасних ІКТ суттєво впливає на розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагогів.

Не викликає сумніву практичне значення дослідження, оскільки отримані у дисертації наукові результати можуть бути використані не лише в системі післядипломної освіти, а й у професійній підготовці майбутніх педагогів. Тому заслуговують цілковитого схвалення запропоновані дисертанткою в підрозділі 3.4 рекомендації щодо впровадження програми розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога.

Висновки, що сформульовані дисертанткою, чітко й повно розкривають за поставленими в роботі завданнями основні надбання та результати дослідження. Зміст дисертації сповна відображено в авторефераті.

Разом із тим, до проаналізованої роботи й автореферату дисертації є деякі зауваження:

1. На тлі занадто детальних уточнень таких загальновідомих понять як «підхід», «адаптація», «розвиток», «післядипломна освіта», «освітнє середовище» та інші особливо помітним є те, що окремі специфічні поняття, які увійшли до наукового дискурсу порівняно недавно, залишились без пояснень (цифрове середовище (с.24), е-контент (с.55), онлайн спільнота (с.82), онлайн технології (с.92), онлайн сервіси (с.126) та ін.).
2. Оскільки в підрозділі 1.2 автор описує саме методологію дослідження і основні використані в дослідженні методологічні підходи, то назвати підрозділ потрібно було б саме так: «Методологічні підходи ...», а не «Наукові підходи».
3. На с.126 дисертантка зазначає, що метою авторської програми є розробка і реалізація інноваційної адаптивної моделі, спрямованої на розвиток

адаптивної здатності педагога, що репрезентує його інформаційно-комунікаційну мобільність «в процесі викладання в ІКТ-насиченому освітньому середовищі». Вважаємо, що словом «викладання» дослідниця дещо обмежує значущість авторської навчальної програми, яка спрямована ще й на розвиток здатності педагога до самоосвіти, самоаналізу, професійного спілкування з колегами в педагогічних онлайн спільнотах тощо.

4. Робота значно би виграла, якщо би автор продемонструвала б умови, шляхи використання в післядипломній освіті масових відкритих онлайн курсів, зокрема в процесі підвищення кваліфікації.
5. Для покращення розуміння запропонованої методики розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти варто було б у роботі розкрити тему використання електронного документообігу (онлайн реєстрація, онлайн опитування та узагальнення його результатів, динаміки результатів, онлайн рефлексія навчання тощо) в процесі підвищення кваліфікації педагога.
6. У роботі (параграф 3.2) доцільно було б навести приклади, як використовується в освітньо-розвивальному середовищі прикладне програмне забезпечення в процесі розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагога у курсовий та міжкурсний періоди підвищення кваліфікації.

Незважаючи на вказані недоліки, Л. Л. Фамілярська в цілому зуміла розробити окремі загальні методики, технології та рекомендації щодо підвищення рівня розвитку інформаційно-комунікаційної мобільності педагогів. Результати дослідження підтвердили як актуальність теми дисертації, так і ефективність запропонованих умов, моделі і методики їх реалізації. Наукова новизна й теоретична значущість дисертації без сумніву складають наукову цінність.

В опублікованих за темою дисертації 9 статтях у фахових наукових виданнях України та 10 публікаціях у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій досить повно викладені основні наукові положення, що представлені в дисертації.

Зміст дисертації, логіка і послідовність викладу та доказовість положень і висновків свідчать про завершене наукове дослідження, в якому розв'язано концептуальні науково-практичні завдання, поставлені автором.

Тому виявлені недоліки не впливають на загальний рівень проведеного дослідження. Дисертація Фамілярської Лариси Леонідівни «Розвиток інформаційно-комунікаційної мобільності педагога в освітньому середовищі післядипломної освіти» є самостійним, новаторським дослідженням, відповідає п.п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), вимогам спеціальності 13.00.04. Авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Доктор педагогічних наук,
проректор з наукової роботи
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

Коломієць А. М.